

Klassieke Olympiaden 2023-2024

Pensum Latijn

Ronde 2

Inleiding

Het pensum voor de tweede ronde bestaat uit vijf brieven, vier van Plinius en één antwoord van keizer Trajanus op een brief van Plinius.

In de eerste brief (I.9, regel 1-19) stelt Plinius de talloze sociale verplichtingen van het leven in de stad tegenover de rust van het leven op zijn buitenverblijf, die uitnodigt tot studie en literaire activiteit.

In de tweede brief (IV.13, regel 20-60) vraagt hij Tacitus om op zoek te gaan naar een geschikte leraar voor het hoger onderwijs in Plinius' geboorteplaats. Daarbij beschrijft hij uitgebreid hoe hij tot zijn verzoek is gekomen.

De derde brief (VI.4, regel 61-73) is gericht aan zijn jonge echtgenote Calpurnia. Daarin spreekt hij zijn zorgen uit om haar nu hij in Rome is en zij voor haar gezondheid in Campanië.

De laatste twee brieven (X.31 en 32, regel 74-101) komen uit de correspondentie met keizer Trajanus, toen Plinius gouverneur was in Bithynië en Pontus. Plinius legt een vraag voor over gestraften die hun straf niet geheel hebben vervuld en Trajanus beantwoordt die vraag.

Tekst

1 C. PLINIUS MINICIO FUNDANO SUO S.

Mirum est, quam singulis diebus in urbe ratio aut constet aut constare videatur, pluribus iunctisque non constet. Nam, si quem interrogas: 'Hodie quid egisti?', respondeat: 'Officio togae virilis interfui, sponsalia aut nuptias
5 frequentavi, ille me ad signandum testamentum, ille in advocationem, ille in consilium rogavit.' Haec quo die feceris, necessaria, eadem, si cotidie fecisse te reputes, inania videntur, multo magis, cum secesseris. Tunc enim subit recordatio: 'Quot dies quam frigidis rebus absumpsi!' Quod evenit mihi, postquam in Laurentino meo aut lego aliquid aut scribo aut etiam corpori
10 vaco, cuius fulturis animus sustinetur. Nihil audio, quod audisse, nihil dico quod dixisse paeniteat; nemo apud me quemquam sinistris sermonibus carpit, neminem ipse reprehendo, nisi tamen me, cum parum commode scribo; nulla spe, nullo timore sollicitor, nullis rumoribus inquietor: mecum tantum et cum libellis loquor. O rectam sinceramque vitam! O dulce otium honestumque ac
15 paene omni negotio pulchrius! O mare, o litus, verum secretumque $\mu\omicron\upsilon\sigma\epsilon\acute{\iota}\omicron\nu$, quam multa invenitis, quam multa dictatis! Proinde tu quoque strepitum istum inanemque discursum et multum ineptos labores, ut primum fuerit occasio, relinque teque studiis vel otio trade. Satius est enim, ut Atilius noster eruditissime simul et facetissime dixit, otiosum esse quam nihil agere. Vale.

20 C. PLINIUS CORNELIO TACITO SUO S.

Salvum in urbem venisse gaudeo; venisti autem, si quando alias, nunc maxime mihi desideratus. Ipse pauculis adhuc diebus in Tusculano commorabor, ut opusculum, quod est in manibus, absolvam. Vereor enim ne, si hanc inten-

tionem iam in fine laxavero, aegre resumam. Interim, ne quid festinationi
25 meae pereat, quod sum praesens petiturus, hac quasi praecursoria epistula
rogo. Sed prius accipe causas rogandi, deinde ipsum quod peto.
Proxime cum in patria mea fui, venit ad me salutandum municipis mei filius
praetextatus. Huic ego 'Studes?' inquam. Respondit: 'Etiam.' 'Ubi?'
'Mediolani.' 'Cur non hic?' Et pater eius (erat enim una atque etiam ipse
30 adduxerat puerum): 'Quia nullos hic praeceptores habemus.' 'Quare nullos?
Nam vehementer intererat vestra, qui patres estis' (et opportune complures
patres audiebant), 'liberos vestros hic potissimum discere. Ubi enim aut
iucundius morarentur quam in patria aut pudicius continerentur quam sub
oculis parentum aut minore sumptu quam domi? Quantulum est ergo collata
35 pecunia conducere praeceptores, quodque nunc in habitationes, in viatica, in
ea quae peregre emuntur - omnia autem peregre emuntur - impenditis,
adicere mercedibus? Atque adeo ego, qui nondum liberos habeo, paratus sum
pro re publica nostra, quasi pro filia vel parente, tertiam partem eius, quod
conferre vobis placebit, dare. Totum etiam pollicerer, nisi timerem ne hoc
40 munus meum quandoque ambitu corrumpetur, ut accidere multis in locis
video, in quibus praeceptores publice conducuntur. Huic vitio occurri uno
remedio potest, si parentibus solis ius conducendi relinquatur, isdemque
religio recte iudicandi necessitate collationis addatur. Nam, qui fortasse de
alieno negligentibus, certe de suo diligentes erunt dabuntque operam, ne a me
45 pecuniam non nisi dignus accipiat, si accepturus et ab ipsis erit. Proinde
consentite, conspirete maioremque animum ex meo sumite, qui cupio esse
quam plurimum, quod debeam conferre. Nihil honestius praestare liberis

vestris, nihil gratius patriae potestis. Educentur hic, qui hic nascuntur,
statimque ab infantia natale solum amare, frequentare consuescant. Atque
50 utinam tam claros praeceptores inducatis, ut in finitimis oppidis studia hinc
petantur, utque nunc liberi vestri aliena in loca, ita mox alieni in hunc locum
confluant!

Haec putavi altius et quasi a fonte repetenda, quo magis scires, quam gratum
mihi foret, si susciperes, quod iniungo. Iniungo autem et pro rei magnitudine
55 rogo, ut ex copia studiosorum, quae ad te ex admiratione ingenii tui convenit,
circumspicias praeceptores, quos sollicitare possimus, sub ea tamen
condicione, ne cui fidem meam obstringam. Omnia enim libera parentibus
servo: illi iudicent, illi eligant, ego mihi curam tantum et impendium vindico.
Proinde si quis fuerit repertus, qui ingenio suo fidat, eat illuc ea lege, ut hinc
60 nihil aliud certum quam fiduciam suam ferat. Vale.

61 C. PLINIUS CALPURNIAE SUAE S.

Numquam sum magis de occupationibus meis questus, quae me non sunt
passae aut proficiscentem te valetudinis causa in Campaniam prosequi aut
profectam e vestigio subsequi. Nunc enim praecipue simul esse cupiebam, ut
65 oculis meis crederem quid viribus quid corpusculo appareres, ecquid denique
secessus voluptates regionisque abundantiam inoffensa transmitteres.

Equidem etiam fortem te non sine cura desiderarem; est enim suspensum et
anxium de eo quem ardentissime diligas interdum nihil scire. Nunc vero me
cum absentiae tum infirmitatis tuae ratio incerta et varia sollicitudine
70 exterret. Vereor omnia, imaginor omnia, quaeque natura metuentium est, ea

maxime mihi, quae maxime abominor, fingo. Quo impensius rogo, ut timori meo cotidie singulis vel etiam binis epistulis consulas. Ero enim securior, dum lego, statimque timebo, cum legero. Vale.

74 C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

75 Salva magnitudine tua, domine, descendas oportet ad meas curas, cum ius mihi dederis referendi ad te, de quibus dubito. In plerisque civitatibus, maxime Nicomediae et Nicaeae, quidam vel in opus damnati vel in ludum similiaque his genera poenarum publicorum servorum officio ministerioque funguntur, atque etiam, ut publici servi, annua accipiunt. Quod ego cum
80 audissem, diu multumque haesitavi, quid facere deberem. Nam et reddere poenae post longum tempus plerosque iam senes et, quantum affirmatur, frugaliter modesteque viventes nimis severum arbitrabar, et in publicis officiis retinere damnatos non satis honestum putabam; eosdem rursus a re publica pasci otiosos inutile, non pasci etiam periculosum existimabam. Necessario
85 ergo rem totam, dum te consulerem, in suspenso reliqui. Quaeres fortasse, quem ad modum evenerit, ut poenis, in quas damnati erant, exsolverentur: et ego quaesii, sed nihil comperi, quod affirmare tibi possim. Ut decreta, quibus damnati erant, proferebantur, ita nulla monumenta, quibus liberati probarentur. Erant tamen, qui dicerent deprecantes iussu proconsulum
90 legatorumve dimissos. Addebat fidem, quod credibile erat neminem hoc ausum sine auctore.

92   TRAIANUS PLINIO

Meminerimus idcirco te in istam provinciam missum, quoniam multa in ea
emendanda apparuerint. Erit autem vel hoc maxime corrigendum, quod, qui
95   damnati ad poenam erant, non modo ea sine auctore, ut scribis, liberati sunt,
sed etiam in condicionem proborum ministrorum retrahuntur. Qui igitur intra
hos proximos decem annos damnati nec ullo idoneo auctore liberati sunt, hos
oportebit poenae suae reddi; si qui vetustiores invenientur et senes ante annos
decem damnati, distribuamus illos in ea ministeria, quae non longe a poena
100   sint. Solent et ad balineum, ad purgationes cloacarum, item munitiones
viarum et vicorum dari.

Plinius, *Epistulae* I.9, IV.13, VI.4, X.31, X.32

Aantekeningen

Algemene opmerkingen bij de aantekeningen:

- in de aantekeningen worden werkwoorden steeds aangegeven in de eerste persoon enkelvoud van het praesens; alleen bij werkwoorden waarvan de stam eindigt op een -a (type: voco, vocare) en werkwoorden van de zogenoemde gemengde groep (type: capio, capere) wordt ook de infinitivus praesens gegeven;
- *cursief* gedrukte aantekeningen zijn geen vertaling, maar een toelichting op de aangehaalde woorden.

1	Minicio Fundano suus s. salutem dico + <i>dat.</i>	<i>zie commentaar</i> <i>hier:</i> zijn vriend = salutem dicit hartelijk groeten
2	quam singulis diebus ratio, rationis consto, constare	hoe op elke dag afzonderlijk rekening; <i>zie commentaar</i> <i>hier:</i> kloppen
3	videatur, pluribus pluribus iunctisque -que	<i>vul in je vertaling 'maar' aan tussen</i> videatur <i>en</i> pluribus <i>vul aan:</i> diebus <i>kan in de vertaling het best</i> <i>weggelaten worden</i> = aliquem
4	quem ago, <i>perf.</i> egi officio togae virilis officium virilis <i>bijv. naamw.</i> intersum, interesse + <i>dat.</i> sponsalia, sponsaliorum nuptiae, nuptiarum	doen <i>zie commentaar</i> plechtigheid van een man aanwezig zijn verloving(sfeest); <i>zie commentaar</i> bruiloft; <i>zie commentaar</i>
5	frequento, frequentare ille ... ille ... ille	bezoeken deze ... die ... die; de één ... een ander ... een derde
6	signo, signare advocatio, advocationis consilium haec quo die feceris	verzegelen bijstand in een rechtszaak overleg; <i>zie commentaar</i> <i>vul aan:</i> videntur op de dag waarop <i>Met de 2e persoon wordt een</i> <i>denkbeeldig iemand aangesproken</i> <i>(men ...)</i> <i>(en niet Minicius Fundanus</i> <i>(de geadresseerde)).</i>
	necessarius necessaria, eadem	noodzakelijk <i>vul in je vertaling 'maar' aan tussen</i> necessaria <i>en</i> eadem
6-7	si cotidie fecisse te reputes	<i>lees:</i> si reputes te haec cotidie fecisse
7	reputo, reputare inanis	overdenken onbelangrijk, nutteloos

	secedo, <i>perf.</i> secessi	zich terugtrekken, <i>nl.</i> in je villa buiten de stad
8	subeo, subire recordatio, recordationis quot <i>onverbuigbaar</i> quam	opkomen, invallen herinnering, besef hoeveel hoe; <i>in deze zin staan twee uitroepen naast elkaar</i>
9	frigidus absumo, <i>perf.</i> absumpsi Quod postquam + <i>praes.</i> Laurentinum	<i>hier:</i> betekenisloos verspillen <i>relatieve aansluiting</i> sinds, vanaf het moment dat Laurentinum (<i>een landgoed; zie commentaar</i>)
10	vaco, vacare + <i>dat.</i> cuius fulturis sustineo audisse	tijd hebben voor, tijd besteden aan door de ondersteuning waarvan dragen = <i>audivisse; vul aan uit regel 11</i>
11	paenitet sinister, -tra, -trum carpo	paeniteat het spijt; <i>vul aan:</i> me verkeerd, slecht, ongunstig
12	reprehendo nisi parum <i>bijwoord</i> commodus	<i>hier:</i> belasteren bekritisieren behalve te weinig gemakkelijk
13	sollicito, sollicitare rumor, rumoris inquieto, inquietare mecum tantum	lastig vallen, bezorgd maken gerucht verontrusten = cum me slechts, alleen maar
14	libellus rectus sincerus vitam	boekje juist echt, onbedorven <i>in een uitroep wordt vaak de acc. gebruikt</i>
15	otium honestus negotium litus, litoris <i>onz.</i> secretus μουσείον	rust, niets doen eervol bezigheid, activiteit kust, strand geheim muzentempel
16	quam dicto, dictare proinde tu strepitus, -us inanis	hoe dicteren, laten opschrijven dus, daarom <i>verbind tu met relinque (r. 18)</i> lawaaï <i>zie regel 7</i>
17	discursus, -us multum ineptus	het rondrennen <i>bijwoord bij ineptos</i> dwaas, idioot

18	ut primum + <i>ind.</i> occasio, occasionis studium otium trado satius <i>onz.</i> Atilius	zodra gelegenheid studie <i>zie regel 14</i> overgeven, overleveren beter <i>Atilius Crescens was een vriend van Plinius</i>
19	eruditus facetus otiosus vale	geleerd, knap geestig, gevat vrij van bezigheden, niet actief <i>afscheidsgroet: het beste!</i>
20	Cornelius Tacitus s.	<i>geschiedschrijver; zie commentaar</i> <i>zie regel 1</i>
21	salvum salvus urbem si quando alias	<i>vul aan: te</i> gezond, ongedeerd <i>natuurlijk is Rome bedoeld</i> zo ooit bij andere gelegenheden
22	mihi desideratus desidero, desiderare pauculus adhuc Tusculanum	<i>vertaal: door mij</i> <i>predicatieve bepaling bij het onderwerp in venisti (r. 21)</i> missen heel weinig, een paar nog Tusculanum (<i>een landgoed; zie commentaar</i>)
23	commoror, commorari opusculum absolvo vereor	blijven werkje voltooiën vrezen
24	intentio, intentionis iam laxo, laxare aegre <i>bijwoord</i> resumo quid festinatio, festinationis	concentratie <i>hier: bijna</i> laten verslappen met moeite weer opnemen, hervinden = aliquid <i>haast (namelijk om naar Rome te komen)</i>
25	pereo, perire + <i>dat.</i> quod....rogo (r. 26) quod sum praesens petiturus quasi	verloren gaan ten gevolge van <i>lees: rogo, quod....</i> wat ik van plan ben in eigen persoon te vragen als het ware
26	praecursorius prius <i>bijwoord</i>	in de rol van voorbode eerst
27	proxime <i>bijwoord</i> patria	onlangs vaderland, geboorteplaats; <i>zie commentaar</i>

	saluto, salutare	begroeten; <i>zie commentaar</i>
28	municipes, municipis praetextatus	stadgenoot gekleed in een <i>toga praetexta</i> (<i>zie commentaar</i>)
	studeo	studeren
29	etiam Mediolani	<i>hier</i> . ja zeker in Mediolanum (Milaan; <i>zie kaartje bij commentaar bij r. 27</i>)
	hic	hier
30	una <i>bijwoord</i> adduco, <i>perf.</i> adduxi	samen, erbij meebrengen
31	praeceptor, praeceptoris vehementer <i>bijwoord</i> intererat vestra + <i>a.c.i.</i> qui	leraar zeer, bijzonder, uitermate het zou in jullie belang zijn dat <i>het antecedent hierbij is het pers. vnw. vos dat besloten zit in het bezittelijk vnw. vestra</i>
	opportune <i>bijwoord</i> complures, complurium	het kwam goed uit dat enkele, een aantal
32	potissimum <i>bijwoord</i>	het liefst
33	iucundus moror, morari	aangenaam, prettig verblijven
	patria	<i>zie regel 27</i>
	pudicus	fatsoenlijk
34	contineo sumptus, -us domi	in het gareel houden kosten thuis
	quantulum	hoe weinig moeite
35	confero, conferre, <i>PPP</i> collatus conduco praeceptor, praeceptoris quodque	bijeenbrengen in dienst nemen, inhuren <i>zie regel 30</i> -que <i>verbindt</i> conducere met adicere (<i>r. 37</i>)
	quod	<i>betrekkelijk vnw. ingesloten antecedent</i>
	quod ... impenditis	<i>lijdend voorwerp bij adicere (r. 37)</i>
	habitatio, habitationis	woning, onderdak
36	viaticum peregre <i>bijwoord</i> impendo in + <i>acc.</i>	reisgeld in den vreemde, buiten de stad uitgeven aan
37	adicio, adicere + <i>dat.</i> merces, mercedis	toevoegen aan loon, salaris <i>namelijk van de leraren</i>
	atque adeo	sterker nog
38	res publica, rei publicae	gemeenschap
39	confero, conferre	<i>zie regel 34</i>
	polliceor	toezeggen
40	munus, muneris <i>onz.</i> quandoque	geschenk, gift ooit, eens
	ambitus, -us	vriendjespolitiek
	corrumpo	misbruiken

41	accido publice <i>bijwoord</i> conduco vitium occurro + <i>dat.</i>	gebeuren uit algemene middelen <i>zie regel 35</i> misstand tegengaan, ingaan tegen
42	remedium isdemque	middel <i>lees: et si eisdem parentibus</i>
43	religio, religionis iudico, iudicare necessitas, necessitatis collatio, collationis	verplichting oordelen noodzaak bijdrage
44	addo alienus neglegentes neglegens, neglegentis suus diligens, diligentis	meegeven, opleggen (geld) van een ander <i>vul aan: erunt</i> nonchalant (geld) van zichzelf zorgvuldig
45	do, dare operam ne nisi dignus accipiat accepturus erit	ervoor zorgen dat tenzij hij het waard is <i>onderwerp: de aan te stellen leraar</i> = accipiet; <i>vul als lijdend voorwerp</i> <i>aan pecuniam</i> <i>de ouders worden bedoeld</i>
46	ipsis proinde consentio conspiro, conspirare maioremque animum ex meo sumite	<i>zie regel 16</i> tot overeenstemming komen afspraken maken en neem een groter enthousiasme van mij over
	qui	<i>het antecedent hierbij is het pers.</i> <i>vnw. ego dat besloten zit in het</i> <i>bezittelijk vnw. meo</i>
47	quam + <i>superlativus</i> quod ... conferre	zo ... mogelijk <i>deze bijzin is het onderwerp in de</i> <i>a.c.i. met esse</i>
	conferre honestus	<i>zie regel 34</i> <i>zie regel 14</i>
48	praesto, praestare gratus	verrichten welkom, aangenaam
49	educo, educare infantia natalis solum frequento, frequentare consuesco	opleiden, onderwijzen kindertijd geboorte- grond ergens veel en graag zijn zich eraan wennen
50	utinam + <i>con.</i> clarus induco in finitimis oppidis	<i>leidt een wens in: ik hoop dat</i> beroemd aanstellen mensen in naburige steden
50-51 51	studia hinc peto utque	hier komen studeren en zoals

	alienus	vreemd, van elders
52	confluo	samenstromen
53	haec ... repetenda	<i>vul aan: esse; a.c.i. bij putavi</i>
	altius <i>bijwoord comparativus</i>	<i>hier: vrij uitvoerig</i>
	quasi	<i>zie regel 25</i>
	fons, fontis	bron
	repeto	vertellen
	quo + <i>con.</i>	(= ut eo) opdat des te
	quam	hoe
	gratus	<i>zie regel 48</i>
54	foret	= esset
	suscipio, suscipere	op zich nemen
	iniungo	<i>vul aan: tibi; verzoeken</i>
	pro + <i>abl.</i>	in overeenstemming met
55	copia	menigte
	studiosi, studiosorum	studenten
	admiratio, admirationis	bewondering
	ingenium	talent
56	circumspicio, circumspicere + <i>acc.</i>	rondkijken naar
	sollicito, sollicitare	uitnodigen
57	condicio, condicionis	voorwaarde
	cui	= alicui
	fidem obstringo	zijn woord geven, een toezegging doen
	liber, libera, liberum	vrij
58	servo, servare	<i>hier: laten</i>
	iudico, iudicare	<i>zie regel 43</i>
	eligo	uitkiezen
	impedium	kosten
	vindico, vindicare	opeisen
59	proinde	dus
	quis	= aliquis
	fuerit repertus	= erit repertus
	reperio, <i>PPP</i> repertus	vinden
	ingenium	<i>zie regel 55</i>
	fido + <i>dat.</i>	vertrouwen op
	lex, legis	voorwaarde, bepaling
	hinc	<i>hierbij doelt Plinius op Rome (waar Tacitus zijn studenten onderwijst)</i>
60	fiducia	zelfvertrouwen
	vale	<i>zie regel 19</i>
62	occupatio, occupationis	bezigheid; <i>zie ook commentaar</i>
	queror, <i>perf.</i> questus sum	klagen
63	patior, pati, <i>perf.</i> passus sum	toelaten
	proficiscor, proficisci, <i>perf.</i> profectus sum	vertrekken
	valetudo, valetudinis	gezondheid
	<i>gen.</i> + causa	vanwege
	prosequor, prosequi	begeleiden

64	e vestigio subsequor, subsequi praecipue <i>bijwoord</i> simul <i>bijwoord</i> cupiebam	ogenblikkelijk, meteen op de voet volgen vooral samen <i>vertaal als praes.; in brieven verplaatst de schrijver van de brief zich in gedachten naar het moment waarop de geadresseerde de brief leest ("imperf. van de briefstijl"). Dit geldt ook voor de hierna volgende imperfecta in deze zin (t/m transmitteres (r. 66)).</i>
65	vires, virium corpusculum apparo, apparare ecquid	krachten lichaampje (<i>liefkozend verkleinwoord</i>) voorbereiden of ... wel
66	secessus, -us voluptas, voluptatis abundantia inoffensus transmitto	afzondering, buitenleven genoegen overvloed zonder schade doorstaan
67	equidem <i>bijwoord</i> fortem	zeer zeker zelfs als je sterk was (<i>predicatief bij te</i>)
68	desidero, desiderare + acc. suspensus anxius ardens, ardentis diligo interdum	missen spannend angstig vurig liefhebben soms
69	cum ... tum.. absentia infirmitas, infirmitatis ratio, rationis varius sollicitudo, sollicitudinis	zowel ... als ... afwezigheid zwakte, ziekte gedachte wisselvallig ongerustheid, bezorgdheid
70	exterreo vereor imaginor, imaginari quaeque	bang maken vrezen zich voorstellen = et quae; quae <i>is onderwerp bij est en congrueert met het naamwoordelijk deel natura bijwoord bij ea (regel 70)</i>
71	maxime abominor, abominari mihi fingo quo impense <i>bijwoord</i> timor, timoris	verafschuwen, verwensen ik haal me voor de geest daarom des te dringend angst
72	cotidie <i>bijwoord</i> singuli <i>mv.</i>	dagelijks telkens één

	bini <i>mv.</i> consulo + <i>dat.</i> securus	telkens twee zorgen voor gerust
74	Traianus	Trajanus (<i>Romeinse keizer; zie commentaar</i>)
75	salva magnitudine tua descendo ad oportet + <i>con.</i>	met behoud van uw grootheid af dalen tot, zich in laten met het is nodig dat
76	refero, referre ad + <i>acc.</i> de quibus	voorleggen aan = ea de quibus (<i>ea is lijdend voorwerp bij referendi</i>)
77	civitas, civitatis Nicomediae et Nicaeae	gemeente, stad <i>oude locativusvormen: in ....</i> <i>zie ook kaartje bij regel 74</i>
	quidam <i>mv.</i> opus, operis <i>onz.</i> damno, damnare in + <i>acc.</i> ludus	sommigen (dwang)arbeid; <i>zie ook commentaar</i> veroordelen tot gladiatorengevecht
78	similiaque his genera poenarum publicus officium ministerium	en tot gelijksoortige straffen staats-, van de staat taak, functie dienst, werk
79	fungor + <i>abl.</i> annuum Quod Quod ego	vervullen, verrichten jaarloon <i>relatieve aansluiting</i> Quod <i>is lijdend voorwerp</i> en ego <i>is onderwerp in de bijzin</i> cum audissem = audivissem
80	audissem haesito, haesitare et reddere	aarzelen <i>verbinden met et in regel 82</i> <i>vul als lijdend voorwerp aan: eos; de infinitivus fungeert als lijdend voorwerp bij arbitrabilis (r. 82)</i>
80-81	reddo poenae	opnieuw hun straf laten ondergaan
81	plerosque iam senes quantum affirmo, affirmare	terwijl de meesten al oud zijn zoveel als bevestigen
82	frugalis modestus severus	fatsoenlijk bescheiden streng
83	arbitror, arbitrari retineo	beschouwen als vasthouden, behouden <i>deze infinitivus fungeert als lijdend voorwerp bij putabam</i>
	damnatus eodem ... pasci (<i>r. 84</i>)	veroordeelde <i>a.c.i. die lijdend voorwerp is bij existimabam (r. 84)</i>
	rursus res publica, rei publicae	aan de andere kant staat

84	inutile pasco otiosus necessario <i>bijwoord</i>	<i>vul aan</i> : existimabam voeden zonder iets te doen noodgedwongen
85	dum + <i>con.</i> consulo relinquo in suspenso, <i>perf.</i> reliqui	om intussen raadplegen onbeslist laten
86	quem ad modum evenit, <i>perf.</i> evenit ut + <i>con.</i> damno, damnare in + <i>acc.</i> exsolvo + <i>abl.</i>	hoe het gebeurt dat <i>zie regel 77</i> verlossen, bevrijden van
87	quaesii comperio, <i>perf.</i> comperi affirmare	<i>perf. van</i> quaerere te weten komen <i>zie regel 81</i>
87-88	ut ... ita ...	weliswaar ... maar ...
87	decretum	besluit
88	profero, proferre monumentum libero, liberare	te voorschijn brengen, tonen document bevrijden
89	probo, probare sunt qui + <i>con.</i> deprecor, deprecari iussu + <i>gen.</i> proconsul, proconsulis	bewijzen er zijn mensen die afsmeken op bevel van proconsul; <i>zie commentaar</i>
90	legatus dimissos dimitto, <i>PPP</i> dimissus fides, fidei quod credibilis	legaat; <i>zie commentaar</i> <i>vul aan</i> se esse vrijlaten betrouwbaarheid (het feit) dat geloofwaardig
91	ausum auctor, auctoris	<i>vul aan</i> : esse iemand die bekrachtigt (<i>zie ook commentaar</i>)
93	memini <i>perf.</i> idcirco missum	zich herinneren daarom <i>vul aan</i> : esse
94	emendo, emendare emendanda appareo erit vel qui	verbeteren <i>vul aan</i> : esse blijken, te voorschijn komen <i>verbind</i> erit <i>met</i> corrigendum zeker = ei qui
95	damno, damnare ea auctor, auctoris libero, liberare	<i>zie regel 77</i> <i>ablativus</i> ; <i>verwijst naar</i> poena <i>zie regel 91</i> <i>zie regel 88</i>
96	condicio, condicionis probus minister, ministri	positie fatsoenlijk dienaar, ondergeschikte

	retraho	terugbrengen
	qui	<i>zie regel 94</i>
97	proximus	laatst
	idoneus	bevoegd
	poenae reddi	<i>zie aantekening bij regel 80</i>
98	qui	= aliqui (<i>bijvoeglijk bij damnati, zie regel 83</i>)
	ante annos decem	langer dan 10 jaar geleden
99	distribuo	verdelen, toewijzen
	ministerium	<i>zie regel 78</i>
	longe sum a	ver afliggen van
100-101	Solent...dari (ad + acc.)	het is gebruikelijk dat zij te werk gesteld worden (bij)
100	balneum	badcomplex
	purgatio, purgationis	reiniging
	cloaca	riool
	item	eveneens
	munitio, munitiois	onderhoud
101	vicus	wijk

Commentaar

Dit commentaar is bedoeld om enige achtergrond te schetsen bij de lectuur. Het is niet zo dat alles uit dit commentaar in de wedstrijd zal worden bevraagd, maar de organisatie is van mening dat zinvol lezen van het pensum enig inzicht in de cultuurhistorische achtergrond veronderstelt.

regel 1 Minicio Fundano

Caius Minicius Fundanus was consul in 107 na Chr. en een oude vriend van Plinius. In deze brief stelt Plinius de talloze sociale verplichtingen van het leven in de stad tegenover de rust van het leven op zijn buitenverblijf.

regel 2 ratio constet

Normaal heeft dit betrekking op financiële verantwoording, maar hier gaat het om de verantwoording van de tijdsbesteding.

regel 4 officio togae virilis

Rond de leeftijd van zestien werd een jongen officieel meerderjarig. Hij verkreeg op dat moment de rechten en plichten van een burger. In een feestelijke ceremonie kreeg hij de witte toga die door mannen werd gedragen. Deze ceremonie vond meestal plaats in het huis van de jongen en vaak op het feest van de *Liberalia* op 17 maart, hoewel Plinius hier suggereert dat het ook op vele andere dagen gebeurde. Men bracht offers, de jongen werd officieel ingeschreven, hij werd officieel naar het forum geleid en de ceremonie eindigde met een feest.

regel 4 sponsalia

Belangrijkste element hiervan was het ondertekenen van een contract.

regel 4 nuptias

Eerst werden de voortekenen geraadpleegd en vond er een offer plaats. Dan werd het huwelijkscontract getekend (met getuigen) en was er een feest, alles in het huis van de bruid. De belangrijkste ceremonie was de optocht waarmee de bruid daarna naar het huis van de bruidegom werd gebracht.

regel 5 ad signandum testamentum

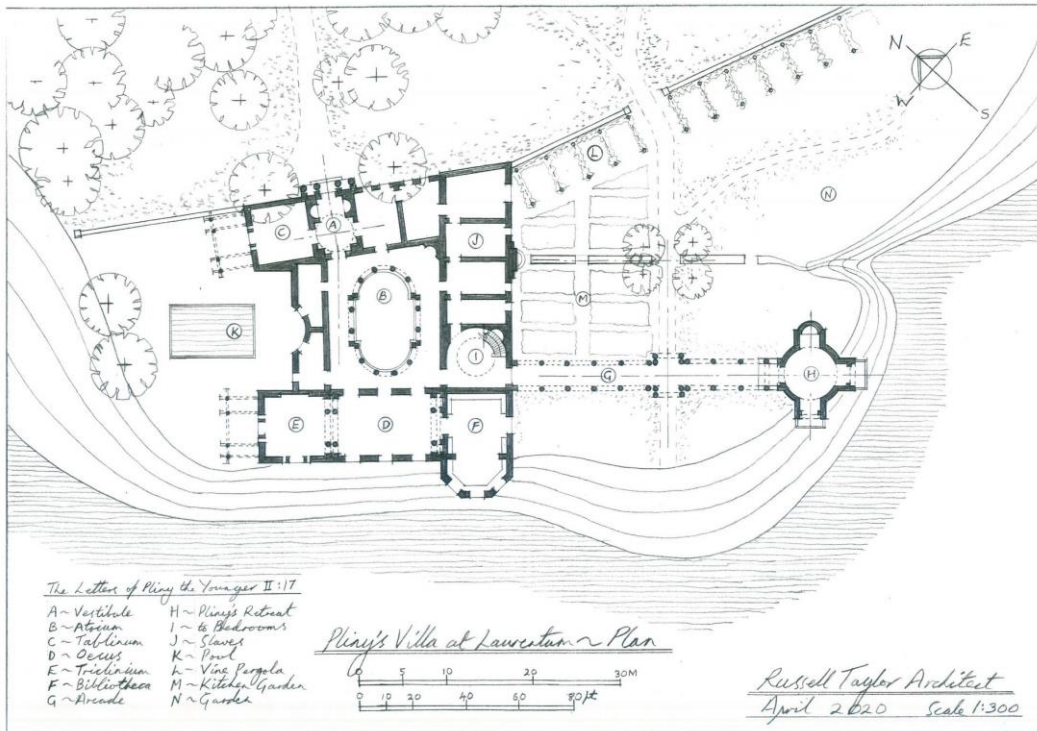
Bij het opstellen van een testament waren zeven getuigen nodig.

regel 6 consilium

Senatoren met juridische ervaring werden vaak gevraagd als adviseur bij magistraten of rechters en natuurlijk ook bij de keizer.

regel 9 Laurentino

Het Laurentinum is het landgoed van Plinius bij Laurentum in Latium. In brief 2.17 geeft hij hiervan een uitgebreide beschrijving.

bron: <https://www.rtarchitects.co.uk/academic/plinys-villa-at-laurentum/>

Laurentum lag aan de kust tussen Ostia en Lavinium.

bron: Wikipedia

regel 20 Tacito

Publius Cornelius Tacitus (ca. 56-117) is de bekende geschiedschrijver aan wie Plinius o.a. de bekende brieven over de uitbarsting van de Vesuvius in 79 na Chr. heeft geschreven. Wereldberoemd om zijn *Historiae* (over het vierkeizerjaar 69) en *Annales* (over de periode 14-68). Hij gold al als een beroemdheid in Plinius' dagen. In deze brief legt Plinius hem het probleem voor dat in zijn vaderstad Comum geen hoger onderwijs is. Weet Tacitus misschien iemand die als retor in Comum in dat gemis kan voorzien?

regel 22 Tusculano

Met Tusculanum wordt een landgoed bedoeld bij Tusculum in Latium ten zuidoosten van Rome (zie het kaartje bij r. 9), niet ver van het huidige Frascati. Zeer waarschijnlijk gaat het om een landgoed van een vriend. Het werkje dat Plinius wil afmaken, is een gedichtenbundel, die niet over is.

regel 27 patria

Plinius is geboren in (Novum) Comum, het huidige Como in Noord-Italië.

bron: stilus.nl

regel 27 salutandum

Bij de *salutatio* in de ochtend kwamen burgers hun opwachting maken bij een rijke vip.

regel 28 praetextatus

Een *toga praetexta* is een toga met een purperen zoom, die onder meer werd gedragen door vrijgeboren jongens tot ze meerderjarig waren (zie ook commentaar bij r. 4).

bron: wikipedia

regel 62 occupationibus

Het kan zijn dat Plinius op dat moment *curator alvei Tiberis et riparum et cloacarum urbis* was, d.w.z. belast met de zorg voor de bedding en de oevers van de Tiber alsmede voor de riolering, een erg drukke baan. Uit andere brieven uit hetzelfde jaar (107) blijken echter activiteiten in rechtszaken, de Raad van de keizer en politiek. Zijn echtgenote Calpurnia vertoef op dat moment om gezondheidsredenen in Campanië, de streek rond Napels. Deze streek was bekend om het zachte klimaat en de vruchtbare grond, maar berucht om de luxe die de daar voor hun genoegen verblijvende Romeinen ten toon spreidden.

bron: stilus.nl

regel 74 Traiano

Rond 110 werd Plinius als gouverneur door keizer Trajanus (98-117) naar Pontus en Bithynië in het huidige Turkije gezonden. Van daar vroeg hij geregeld de keizer om advies of goedkeuring voor zijn daden.

bron: Stilus.nl

regel 77-78

De zwaarste straffen waren de veroordeling tot werk in de mijnen en als gladiator; deze straffen kwamen in de plaats van de doodstraf, golden levenslang en betekenden verlies van alle rechten als burger.

regel 89- 90 proconsulum legatorumve

Een proconsul is een functionaris die met de rang en de zeggenschap van een consul optreedt als gouverneur van een provincie.

Een legatus is eigenlijk een gezant. In de keizertijd werden vaak *legati* als ondergouverneurs meegezonden naar een provincie.

regel 91 auctore

Bedoeld wordt een functionaris zoals een proconsul of legatus (zie hierboven) die de vrijpraak van de straf officieel kracht van wet heeft gegeven.

Plinius' leven en werken

Gaius Caecilius Plinius Secundus werd geboren in 61 of 62 na Chr. in Comum in Noord-Italië; zijn familie behoorde tot de klasse van rijke grootgrondbezitters. Plinius werd geadopteerd door zijn oom Plinius Maior (vandaar ook Plinius' naam); daarom wordt hij vaak aangeduid als Plinius Minor. In Rome volgde hij de opleiding in de retorica bij de beroemde redenaar Quintilianus. Plinius werd lid van de Romeinse senaat en bekleedde de ambten uit de *cursus honorum* (de 'loopbaan van de ambten'). Onder keizer Domitianus was Plinius achtereenvolgens quaestor en praetor. Onder Trajanus bekleedde hij het consulaat (in 100 na Chr.). Rond 110 na Chr. werd hij door Trajanus benoemd tot stadhouder van de keizer (*legatus Augusti*) in Pontus en Bithynië (in het tegenwoordige NW-Turkije). Plaats en jaar van zijn overlijden zijn niet bekend; hij is in elk geval voor 117 na Chr. overleden.

Plinius' werken zijn in drie groepen te verdelen:

1. Plinius' *Panegyricus*, een lofrede op keizer Trajanus, uitgesproken bij zijn ambtsaanvaarding als consul.
2. Plinius' brieven, overgeleverd in een collectie van negen boeken. De oorspronkelijke brieven zijn voor publicatie bewerkt.
3. De briefwisseling van Plinius tijdens zijn stadhouderschap met keizer Trajanus, waarschijnlijk niet voor publicatie bestemd; deze briefwisseling is later als tiende boek aan de collectie toegevoegd.

Het genre epistolografie

De meeste brieven worden niet geschreven met de bedoeling ze later te publiceren en zijn niet bedoeld voor een ander publiek dan degene tot wie de brief gericht is. Uit de oudheid is een groot aantal gewone, niet-literaire, voor één persoon bestemde brieven bewaard gebleven. Een voorbeeld hiervan is de correspondentie van Cicero met verwanten. Daarnaast ontwikkelde de brief zich in de oudheid echter ook als literaire vorm, vaak wél geschreven met het oog op publicatie. Met de persoonlijke, niet-literaire brief hebben de meeste van deze brieven het intieme karakter en het in de regel eenvoudige en directe taalgebruik gemeen. De schrijver staat op vertrouwelijke voet met de geadresseerde, of wekt althans die suggestie. Bij deze groep horen bijvoorbeeld de brieven van de filosoof Seneca aan zijn vriend Lucilius. Tot het genre van de literaire brief moeten ook de meeste brieven van Plinius worden gerekend. Deze brieven, waarschijnlijk van meet af aan mede bestemd voor een groter publiek, lijken een spontaan karakter te hebben, maar zijn met zorg gecomponeerd en geformuleerd. In de brieven wordt de schijn opgehouden dat ze voor één persoon bestemd zijn, waardoor zij iets tweeslachtigs krijgen. Ze lijken vertrouwelijk en pretentieloos, maar zijn in feite voor publicatie bestemd en zeer gestileerd. Een uitzondering daarop vormt de briefwisseling van Plinius met keizer Trajanus, waarvan wordt aangenomen dat die niet achteraf voor publicatie is bewerkt.

De teksten over Plinius' leven en werken en het genre epistolografie zijn afkomstig uit de CE syllabus 2022